

## КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ДЕРЖАВНИЙ ПРИМУС У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

КОЛЮХ Валерій Вікторович - кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК: [342:35.078.1](477)

*Стаття посвячена проблематиці отграничення мер конституційно-правової відповідальності від інших мер принуждення в конституційному праві України. На основі порівняння засобів юридическої відповідальності та засобів правової захисти, зроблено висновок про наявність між ними суттєвих відмінностей, зокрема: основою застосування засобів юридическої відповідальності є правонарушення; засобів правової захисти - об'єктивно протиправне діяння. Підкреслюється визначальна роль юридическої санкції для встановлення засобів юридическої відповідальності та засобів правової захисти. Розглядається правовий зміст юридическої відповідальності як поєднання трьох елементів: заходів державного принуждення, осуду з боку суспільства та держави та встановлення для правонарушителя певних негативних наслідків у вигляді обмеження майнового чи особистого порядку. Зазначається, що розмежування засобів принуждення в конституційному праві України цілеспрямовано проводиться за декількома критеріями: за основою застосування; за часом застосування; за характером несприятливих наслідків; за функціональним призначенням. Звертається увага на той факт, що основною метою відповідальності є покарання, тоді як інші заходи принуждення в конституційному праві України такою метою не переслідують. Заходи принуждення в конституційному праві України мають на меті відновлення порушеного правового стану, припинення конкретного правонарушення.*

**Ключові слова:** державний примус, санкція, відповідальність, покарання, правопорушення, правовий захист, конституційно-правовий делікт.

У праві використовуються різні способи примусу, що об'єктивно обумовлено підставами та цілями його застосування. Використовуючи примус, держава не лише впливає на правопорушників, але й здійснює заходи, спрямовані на попередження правопорушень. А тому було б неправильним ототожнювати юридичну відповідальність та державний примус. Звісно, вони між собою тісно пов'язані, але примус реалізується не лише через юридичну відповідальність. Він слугує лише способом її реалізації і не вичерпує її зміст [1, с.80].

Розмежування засобів захисту та мір конституційно-правової відповідальності має важливе значення як для правозастосовної діяльності, так і для подальшого правотворення; і це лише підкреслює та посилює актуальність даного дослідження. Для адекватного правового регулювання необхідно чітко визначити, за яку поведінку слід встановлювати засоби захисту, а за яку – міри юридичної відповідальності [2, с.118]. Встановлення цих критеріїв і є метою даного дослідження.

Питаннями конституційно-правової відповідальності займалася значна кількість вчених, серед яких слід виділити, зокрема, таких: В.Ф. Погорілко, Л.Р. Наливайко, Ю.П. Єрьоменко, Т.Д. Зражевська, Н.М. Колосова, С.А. Авакян, В.Я. Бойцов, Ф.М. Рудинський, Д.Т. Шон та інші. Проте, заходи примусу у конституційному праві України

досліджено недостатньо, і тому часто примус пов'язують лише із конституційною відповідальністю. Наряду із цим, окремі вчені, зокрема О.В. Марцеляк, В.І. Полевий, В.О. Серьогін, Д.Т. Шон та ін. відзначають нетотожність цих понять або ж відзначають наявність інших заходів примусу.

Дослідження співвідношення заходів примусу у конституційному праві України ускладнюється тим, що відсутній єдиний підхід у загальній теорії права до визначення сутності й змісту поняття санкції, що в подальшому призводить до віднесення одних і тих же заходів примусу і до заходів конституційно-правової відповідальності, і до заходів захисту.

С. С. Алексєєв вважає, що поняття — юридична санкція, яка охоплює як засоби юридичної відповідальності, так і засоби правового захисту; засоби юридичної відповідальності — це, по суті, штрафні санкції, у той час як засоби правового захисту належать до категорії правопоновлюючих санкцій [3, с. 82]. Подібний поділ санкцій був запропонований ще О. Є. Лейстом. Останній стверджував, що обидві групи санкцій є санкціями юридичної відповідальності — правопоновлюючої та штрафної, відповідно, та піддавав критиці виділення засобів правового захисту, оскільки такий підхід, на його думку, призводить до необґрунтованого звуження поняття юридичної відповідальності.

На думку Б. Т. Базилєва, санкція є засобом юридичної відповідальності, який має спільні риси, але не збігається з іншими правоохоронними засобами, зокрема, засобами правового захисту; ототожнення санкцій (засобів юридичної відповідальності) і засобів правового захисту призводить до необґрунтованого розширення меж інституту юридичної відповідальності [3, с. 82].

О.Н. Ярмиш та А.О. Червяцова зазначають наявність трьох основних точок зору на визначення суті санкції: перша — санкцією є лише засіб юридичної відповідальності, який не слід змішувати із засобами правового захисту (Б. Т. Базилєв); друга — санкцією слід визнати і засобом юридичної відповідальності (штрафні, каральні санкції), і засобом правового захисту (правопоновлюючі санкції) (С. С. Алексєєв); третя — правопоновлюючі і штрафні санкції є засобами юридичної відпо-

відальності, правопоновлюючої та штрафної відповідно (О. Є. Лейст).

Цей загальнотеоретичний спір досліджується і в контексті конституційного права, оскільки його вирішення дозволить визначитися із тим, чим є конституційно-правові санкції, які міри конституційно-правового впливу слід вважати засобами конституційно-правової відповідальності, а які — засобами конституційно-правового захисту. Дану проблему, як на наш погляд, можна вирішити наступним чином: по-перше, оскільки в нашому розумінні, негативна санкція — це встановлені правовою нормою несприятливі наслідки порушення правових приписів, то санкцією є як засоби юридичної відповідальності, так і засоби правового захисту; по-друге, не слід заперечувати існування засобів правового захисту, стверджуючи, що всі правопоновлюючі санкції є засобами відповідальності, так само як не слід визнавати всі правопоновлюючі санкції засобами правового захисту (правопоновлюючі санкції можуть бути як засобами юридичної відповідальності, так і засобами правового захисту).

Невирішеність даної проблеми призводять до відсутності однаковості у класифікації заходів примусу у конституційному праві України. Так, В.П. Чурсін однією з основних конституційно-правових санкцій у сфері місцевого самоврядування називає ліквідацію конституційного порушення. Зокрема йдеться про визнання неконституційними актів або їх окремих положень, зупинення дії актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування та органів і посадових осіб державної влади [4, с. 270].

Варто зазначити, що в літературі зупинення та скасування актів переважно розглядалося як міра конституційно-правової відповідальності [5, с.90] або як самостійний вид відповідальності [6, с.240]. Так, С. Авакян пише, що скасування акта одного органу іншим означає, що акт був незаконним або недоцільним. Скасування є оцінкою діяльності органу, який прийняв акт. Це міра державного примусу, що характеризує її як санкцію [7, с.35].

М. Шиндяпіна вважає, що видання незаконних актів та рішень слід розглядати як різновид конституційних правопорушень, якщо воно порушує передусім конституційні

норми. Скасування, призупинення дії неконституційного акта, на її думку, є в даному випадку мірою конституційної відповідальності, що, у свою чергу, не виключає застосування до правопорушника заходів дисциплінарної або іншої відповідальності [8, с. 86]. Проте, мова у даному випадку йде про можливу подальшу відповідальність (не обов'язково конституційно-правову) та покарання, і аж ніяк не характеризує сам захід примусу, як-от скасування, визнання незаконним, неконституційним тощо.

Розглядаючи означену санкцію як міру державно-правової відповідальності, Л. Красовська вважає, що несприятливі наслідки в такому випадку полягають у пониженні авторитету органу (посадової особи), який прийняв акт [9, с. 82]. Проте, у першу чергу, тут відстоюється «авторитет» Основного закону, конституційної законності або ж закону. Саме у цьому проявляється основне призначення даного виду примусу.

На думку О. Батанова і Н. Батанової, концептуально зупинення дії та скасування незаконних актів можна розглядати як одну із санкцій відповідальності в місцевому самоврядуванні: у даному випадку наявна негативна публічно-правова оцінка діяльності органу, який видав незаконний акт, та несприятливі наслідки для них. Так, систематичне скасування актів того чи іншого органу дасть змогу поставити питання про неналежне виконання ним своїх обов'язків. Скасування акта передбачає жорсткий, категоричний імператив та позбавляє акт усіх його юридичних можливостей, усуваючи всі наслідки з моменту його прийняття [10]. Проте, негативна оцінка – це аж ніяк не основна сутнісна характеристика примусу. Як уже зазначалось, при застосуванні даного заходу примус, безумовно, є, але він направлений не на особу, яка прийняла цей акт, а на сам акт. Зокрема, О. Батанов і Н. Батанова самі зазначають, що скасування акта передбачає жорсткий, категоричний імператив та позбавляє акт усіх його юридичних можливостей, усуваючи всі наслідки з моменту його прийняття. Саме у цьому і полягає суть даного заходу примусу.

Доречно згадати також позицію М.Б. Розгільдієвої, що застосування будь-якого заходу примусу, що відноситься до компетенції

уповноваженого органа, фіксується правовою нормою, яка визначає: умови застосування заходів примусу (гіпотеза), порядок її застосування уповноваженим органом (диспозиція), а також можливі наслідки недотримання даного порядку (санкція) [11, с. 171].

Інші науковці, наприклад Д. Шон, вважають, що ця міра являє собою лише усунення просторової дії правового акта. Саме по собі визнання правового акта частково або повністю незаконним або навіть неконституційним, не викликає будь-яких обмежень чи позбавлень матеріального чи юридичного характеру для тих, хто їх видав. Хоча скасування акта і не позбавляє відповідальності їх авторів [12, с.41].

Такі розбіжності у розумінні даного заходу примусу пов'язані із відсутністю критеріїв відмежування заходів конституційно-правової відповідальності від інших заходів державного примусу в конституційному праві.

І. С. Самощенко та М. Х. Фарукшин зазначають, що юридична відповідальність – це, насамперед, державний примус до виконання вимог права, що містить осуд діянь правопорушника державою й суспільством [13, с.6].

Насамперед необхідно вказати на таку властивість конституційно-правової відповідальності, як те, що основною примусовою силою, що забезпечує реалізацію конституційно-правової відповідальності, є державна влада. Тобто, як вид юридичної відповідальності, вона передбачає застосування державного примусу, як основного засобу її забезпечення.

По-друге, наслідки, які відчуває на собі той чи інший суб'єкт конституційно-правової відповідальності, є саме правовими, тобто передбаченими нормами конституційного права. Тобто наслідки передбачені не корпоративними нормами, не нормами моралі, релігії, політичними нормами тощо, а саме тільки правовими нормами [14, с.550].

По-третє, характерною рисою конституційно-правової відповідальності, як виду юридичної відповідальності, є констатація того факту, що конституційно-правова відповідальність може наступати лише при наявності існування відповідних підстав: нормативних (конституційно-правових) та фактичних. Конституційно-правовою підставою відповідальності завжди буде наявність від-

повідної конституційно-правової норми (декількох норм), які передбачають можливість, умови притягнення та санкції (міри) конституційно-правової відповідальності.

Застосування заходів конституційно-правової відповідальності є наслідком вчинення конституційно-правового делікту, передбаченого нормами конституційного права України. Так, наприклад, В.І. Полевий відзначає, що підставою застосування санкцій конституційної відповідальності є невиконання політичною партією покладених на неї конституційних обов'язків або вчинення конституційного правопорушення (конституційного делікту) [15,с.6].

По-четверте, конституційно-правовій відповідальності завжди притаманний певний законодавчо встановлений процесуальний характер її здійснення. Тобто конституційно-правова відповідальність завжди протікає у чітких процедурно-процесуальних рамках, які встановлені законодавством.

По-п'яте, властивістю, що характеризує конституційно-правову відповідальність як юридичну, є те, що конституційно-правова відповідальність завжди має зовнішній характер, зовнішню форму реалізації. Тобто реалізація конституційно-правової відповідальності не може протікати, наприклад, у свідомості суб'єкта, що є можливим у сфері моралі або релігії.

По-шосте, настання наслідків для суб'єктів конституційно-правової відповідальності має на меті захист конституції, конституційного ладу, основних прав і свобод людини та громадянина.

Перш за все з'ясуємо, в чому полягає сутність засобів правового захисту, що спільного між цими засобами та засобами юридичної відповідальності, а головне – які особливості дозволяють відокремити міри правового захисту від засобів юридичної відповідальності.

На думку Б. Т. Базилєва, засоби правового захисту – це не що інше, як спеціальні юридичні гарантії, різноманітні засоби, що забезпечують здійснення суб'єктивних прав, виконання юридичних обов'язків, тобто нормальний процес виникнення, розвитку і реалізації правових відносин регулятивного типу. Засоби правового захисту, як і засоби юридичної відповідальності, характеризу-

ються такими рисами: 1) передбачені охоронними нормами права; 2) реалізуються у формі правоохоронних відносин; 3) є несприятливими для тих, до кого застосовуються; 4) спираються на державний примус.

Алексєєв С. С., порівнюючи засоби юридичної відповідальності та засоби правового захисту, пише, що між ними існує помітна якісна різниця. Так, підставою застосування засобів юридичної відповідальності є правопорушення; засобів правового захисту – об'єктивно протиправне діяння (вина не належить до фактичної підстави засобів правового захисту, ця підстава обмежується самим фактом порушення прав або інтересів уповноваженого) [16,с.270]. Є.О. Харитонов та Н.О. Саніахметова зауважують, що міри відповідальності та засоби захисту різняться за підставою застосування. Юридична відповідальність застосовується лише за наявності правопорушення. Заходи захисту, на відміну від відповідальності, можуть застосовуватися як за наявності правопорушення, так і при його відсутності, зокрема, при об'єктивно протиправному діянні, при відсутності вини особи, а в ряді випадків і при відсутності протиправності [17,с.72].

Тут слід відзначити позицію М.І. Єропкина, який підкреслює, що підставою адміністративно-попереджувальних заходів є не протиправні дії, а мета їх попередження або попередження шкідливих, тяжких наслідків, викликаних різними обставинами (війною, стихійним лихом і т.д.) [18,с.170].

Проте основною (обов'язковою) метою конституційної відповідальності є покарання, а підставою – протиправне діяння. Щодо попередження, як мети застосування конституційно-правових санкцій, то тут йде мова про попередження аналогічних деліктів у майбутньому. На наш погляд, основними цілями відповідальності є саме: захист правопорядку і виховання суб'єктів права. З цього і доцільно виходити при розгляді проблеми визначення взаємозв'язку засобів державного примусу і відповідальності.

П.Р. Ставінський відзначає, що критерієм відмежування заходів захисту і мір відповідальності є характер несприятливих наслідків, що виникають для правопорушника. Застосування мір юридичної відповідальності тягне за собою покладення на правопо-

рушника додаткового обтяження, додаткового обов'язку, може полягати в позбавленні або обмеженні його прав тощо. Застосування засобів захисту не супроводжується встановленням додаткових обов'язків, позбавленням або обмеженням прав. Вони передбачають лише виконання порушеного обов'язку, що існував раніше; поновлення первісного стану; припинення правопорушення [19,с.98].

Як слушно підкреслює О.С. Мордовець, міри захисту й міри юридичної відповідальності не збігаються ні в часі, ні за суб'єктом реалізації, ні за змістом, ні за формою [20,с.223]. Відмінність цих заходів примусу від заходів юридичної відповідальності полягає в підставі виникнення, а це – правопорушення в сукупності всіх його елементів; у цілях, функціях (іншим заходам примусу властива каральна функція); у наслідках відсутності негативних наслідків, додаткових обмежень; у суб'єктах реалізації.

Юридична відповідальність О.С. Йоффе та М.Д. Шаргородським визначається як сполучення трьох елементів: міри державного примусу, осуду з боку суспільства та держави і встановлення для правопорушника певних негативних наслідків у вигляді обмеження майнового або особистого порядку [21,с.315].

Обов'язок особи піддатися державно-примусовому впливу має спиратися на певну підставу. У широкому значенні юридична підстава є сукупністю передбачених правом обставин, умов, фактів і передумов, що забезпечують настання юридичних наслідків. Вона має нормативне закріплення, визначений зміст, вичерпний характер, враховує особливості певного випадку та породжує юридичні наслідки [22,с.36].

Негативні ж наслідки, які будуть застосовуватися у відповідності з нормами конституційного права за відсутністю правопорушення, в теорії пропонують іменувати мірами конституційного примусу, який не відноситься до мір юридичної (конституційно-правової) відповідальності [23,с.86]. Значить, примус ширший за відповідальність, але відповідальність завжди припускає примус [24,с.248].

Отже, від інших охоронних інститутів права (попередження і припинення правопорушень, відновлення порушених прав,

примусове виконання обов'язків, страхування та інші) конституційна відповідальність відрізняється методом охорони регулятивних правовідносин. Серед охоронних правових інститутів конституційна відповідальність займає особливе місце, що визначається її роллю в механізмі правового регулювання. Якщо, наприклад, інститут відновлення порушених прав спрямований на відновлення завданих збитків, то інститут конституційної відповідальності має за мету стимулювання належного виконання конституційних приписів та покарання винного в разі порушення ним конституційних норм, що регулюють відносини, пов'язані з процесом реалізації влади українським народом.

На підставі вищесказаного можна зробити наступні висновки:

Розмежування заходів примусу у конституційному праві України доцільно проводити за декількома критеріями. По-перше, за підставою застосування. Застосування заходів конституційно-правової відповідальності до особи є наслідком вчинення конституційно-правового делікту, передбаченого нормами конституційного права України. Інші заходи примусу застосовуються з певною метою, наприклад, відновлення конституційної законності та ін.

По-друге, за часом застосування. У разі притягнення до конституційно-правової відповідальності мова йде про порушення, яке вже вчинено. Тоді як конституційним правом України передбачено й інші заходи примусу, що застосовується у випадку до чи під час здійснення протиправної діяльності (заходи попередження та припинення).

По-третє, за характером несприятливих наслідків. Застосування засобів примусу у конституційному праві України не супроводжується встановленням додаткових обов'язків, позбавленням або обмеженням прав. Вони передбачають лише виконання порушеного обов'язку, що існував раніше; поновлення первісного стану; припинення правопорушення. Так, правовідновлювальні заходи не тягнуть безпосередніх негативних наслідків для самого правопорушника, а спрямовані на відновлення порушеної конституційної законності. Конституційно-правові санкції змушують правопорушника

безпосередньо зазнати певних утисків і негараздів, незалежно від того, чи можна взагалі відновити порушений деліктом стан політико-правових відносин.

По-четверте, за функціональною спрямованістю; так, головною функцією відповідальності є виховно-запобіжний вплив на правопорушника, перетворення його свідомості шляхом застосування до нього каральних санкцій. Проте основною метою є покарання, тоді як інші заходи примусу в конституційному праві України такої мети не переслідують. Заходи примусу в конституційному праві України мають за мету відновлення порушеного правового стану, припинення конкретного правопорушення. Щодо попередження, як мети застосування конституційно-правових санкцій, то тут мова йде саме про недопущення аналогічних деліктів у майбутньому.

Усунення збитків, відновлення притаманне і заходам конституційно-правової відповідальності, але є не обов'язковим елементом. Наряду із цим, правовідновлення може бути допоміжною метою конституційно-правової відповідальності.

Серед подальших напрямів наукового пошуку слід вказати дослідження заходів примусу, що застосовуються в результаті настання конституційно-правової відповідальності.

### Література

1. О.В. Домбровська. Поняття та особливості конституційно-правової відповідальності // Університетські наукові записки. – 2008. – №4. – с.79-83.
2. Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА – М), 2001. – 492с.
3. Червяцова А.О., Ярмиш О.Н. Конституційно-правові санкції: поняття і класифікація // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – № 1028. Серія «ПРАВО». Випуск № 12. – 2012. – С. 81 – 84.
4. Чурсін В. П. Конституційно-правові санкції в системі відповідальності у сфері місцевого самоврядування / В. П. Чурсін // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – № 2. – С. 268-

276. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ardy\\_2008\\_2\\_36.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ardy_2008_2_36.pdf). – Назва з екрану.

5. Колосова Н.М. Конституционная ответственность – самостоятельный вид юридической ответственности // Государство и право. – 1997. – № 2. – С. 86-91.
6. Самощенко И.С., Фарукшин М.Х. Ответственность по советскому законодательству. М., 1971. – 240 с.
7. Авакьян С.А. Санкции в советском государственном праве // Советское государство и право. – 1973. – № 11. – С. 29-36.
8. Шиндяпина М.Д. Стадии юридической ответственности: Учеб. пособие. – М., 1998. – 162с.
9. Сивицкий В.А. Актуальные проблемы конституционно-правовой ответственности: обзор научной конференции // Государство и право. – 2002. – № 2. – С. 114-121.
10. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Монографія / В.О. Антонечко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред. В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. – К.: Атіка, 2007. – 864 с.
11. Разгильдиева М.Б. Правовое убеждение и принуждение: теоретические основы (на примере финансового законодательства): монография / под. Ред. докт. юрид. наук, проф., академика Международной академии наук высшей школы, заслуженного работника высшей школы РФ Н.И.Хамичевой. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 272с.
12. Шон Д.Т. Конституционная ответственность // Государство и право. – 1995. – № 7. – С. 35–37.
13. Самощенко И. С., Фарукшин М. Х. Сущность юридической ответственности в советском обществе. – М.: Юрид. лит., 1974. – 43 с.
14. Ткаченко Ю.В. Формы (виды) конституційно-правової відповідальності / Ю.В. Ткаченко // Форум права. – 2013. – №2. – С. 549-555.
15. Полевий В.І. Конституційна відповідальність політичних партій в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 – конституційне право/ В.І. Полевий. – Київ, 2004. – 22 с.
16. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2 т. / С.С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1981. – Т. 1. – 361с.

### АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблематиці відмежування заходів конституційно-правової відповідальності від інших заходів примусу в конституційному праві України. На підставі порівняння засобів юридичної відповідальності та засобів правового захисту, зроблено висновок про наявність між ними суттєвих відмінностей, зокрема: підставою застосування засобів юридичної відповідальності є правопорушення; засобів правового захисту – об'єктивно протиправне діяння.

Вказується на визначальну роль юридичної санкції для встановлення засобів юридичної відповідальності та засоби правового захисту.

Досліджується правова сутність юридичної відповідальності як сполучення трьох елементів: міри державного примусу, осуду з боку суспільства та держави і встановлення для правопорушника певних негативних наслідків у вигляді обмеження майнового або особистого порядку.

Наголошується, що розмежування заходів примусу у конституційному праві України доцільно проводити за декількома критеріями: за підставою застосування; за часом застосування; за характером несприятливих наслідків; за функціональним спрямуванням.

Звертається увага на той факт, що основною метою відповідальності є покарання, тоді як інші заходи примусу у конституційному праві України такої мети не переслідують. Заходи примусу у конституційному праві України мають за мету відновлення порушеного правового стану, припинення конкретного правопорушення.

17. Харитонов Є.О., Санахметова Н.О. Правове забезпечення належної реалізації права на житло. – К.: НМК ВО, 1990. – 176 с.

18. Разгильдиева М.Б. Правовое убеждение и принуждение: теоретические основы (например финансового законодательства): монография / под. Ред. докт. юрид. наук, проф., академика Международной академии наук высшей школы, заслуженного работника высшей школы РФ Н.И.Хамичевой. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 272с.

19. Ставинский П.Р. Проблемы материальной ответственности в советском праве. – Киев – Одесса: Головное издательство «Вища школа», 1982. – 174 с.

### SUMMARY

The article is devoted to the delimitation of the constitutional liability from the other enforcement measures in the constitutional law of the Ukraine. Based on a comparison of means of legal liability and legal remedies, the conclusion that there is the significant difference between them has been made, in particular - the grounds for the application of the legal liability shall be offensive act; the grounds for the application of the remedies shall be objectively illegal act.

The role of the legal sanction is pointed out as a crucial in order to establish both the means of the legal liability and legal remedy.

The legal essence of the legal liability has been researched as the combination of three elements: the measures of the state force; the conviction by the society and state and the establishment of certain negative consequences in the form of the property or personal restrictions for the offender.

It was noted that the delimitation of the enforcement measures in the constitutional law of the Ukraine shall be carried out under the following criteria: such as the basis of application; the application time; the nature of undesirable consequences; the functional direction.

The attention is drawn to the fact that the principal purpose of the liability shall be punishment while the other enforcement measures in the constitutional law of the Ukraine do not meet this goal. The enforcement measures in the constitutional law of the Ukraine are purposed at the reinstatement of the legal status and the termination of the specific offensive act.

20. Мордовец А.С. Социально-юридический механизм обеспечения прав гражданина. – Саратов: СВШ МВО РФ, 1996. – 261 с.

21. Иоффе О.С., Шаргородский М.Д. Вопросы теории права. – М., 1961. – 382 с.

22. Шон Д.Т. Конституционная ответственность // Государство и право. – 1995. – № 7. – С. 35–37.

23. Алебастрова А.И. Проблемы формирования теоретической конструкции института конституционно-правовой ответственности // Конституционно-правовая ответственность: проблемы России, опыт зарубежных стран. – М.: Изд-во МГУ, 2001. – С.81-88.

24. Копейчиков В.В. Правознавство. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 704 с.